

HARGITAVÁRALJA

A Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye
Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Felelősszerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő:
ÁDÁM ÉVA

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Riadó.

*Fel ti Csonkahun fiai!
 Nem halljátok a Hon szavát —
 S rabságot nyögő véreink
 Hozzánk kiáltó bús jajját?
 Véráztatta ősföldünk
 Bitangolva, Ellen-kézen
 S üldözött-vad minden magyar:
 Észak, Kelet s déli részen...*

*Fel ti Csonkahun fiai!
 A sír tekint már mi felénk,
 Ha engedjük, hogy tovább is
 Béklyót rakjanak még élénk...
 Itt: szenvedünk; ott: meg hullnak,
 Mint szélben bontott kéveszál;
 S mi csak tűrünk, búslakodunk
 S igaz szavunk hiába száll?...*

*Fel ti Csonkahun fiai!
 Ébredjünk már az álmóból
 S vérzötestünk rántsuk ki a
 Trianoni bús-járomból!
 Hisz ügyünkben Isten velünk,
 Csak a vezér álljon élre —
 S tűzzük ki szent lobogonkat:
 Észak, Kelet s déli részre!...*

*Fel ti Csonkahun fiai!
 Harsanjon a kürtnek szava —
 S lépjen bátran harcirendbe
 Milliő vitéz katona!...
 S reszkessen a föld körülünk
 A felhangzó esküszóra:
 „... Testvérnépünk s ősi földünk
 Nem engedjük, nem, nem — soha!...”*

*Fel ti Csonkahun fiai!
 Visszhangozza égzengzete
 A rianó győzelmi-dalt:
 „... Áll magyarhon — s él nemzete!...”
 Erdély, Bánát és Felvidék
 Isteni sok drága kincse:
 Ólelkező testvérnépre
 A megértés magvát hintse...*

*Lobbanjon hát az ősi vér
 Honszerető tiszta lángja —
 S minden igaz magyar ember
 A riadót készen várja...
 Fel a dicső küzdelemre,
 Pusztuljon az, ki álnok s fél!...
 Igaz honfi bátran meghal,
 Mint — Csonkahunban gyáván él!...*

Csíksszentkirályi Bors Dezső.

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal:
Szeged, Csemegi u. 4. Telefon: 21—06.

Budapesti szerkesztőség:
X., Stróbl Alajos u. 7. fszt. 445.
Telefon: 1-44-8-33.

Főszerkesztő: Budapest, IV.,
Bástya u. 35. II. 6. Telefon: 184-406
Előfizetések és egyéb anyagi küldemények Szegedre, szellemiek a budapesti és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt küldhetők.

Csekklapunk száma: 43.002

Lapunk amerikai területen megrendelhető
amerikai szerkesztő irodánkban.

Címe: **Stephen De Losonczy C. E.**
mérnöki irodája 1541—3 rd. avenue
New-York USA.

A szerkesztőség tagjai:

Sz. Solymos Bea

Dr. vitéz Bcdor Aladár (Budapest.)

Dr. Boga Dezső (Tápe.)

Dr. Fazakas Sándor közs. b. (Debrecen.)

Dr. Filó János (Budapest.)

Gáll István (Felsőgalla)

Dr. Gonda Tibor k. b. (Szombathely.)

Hoffmann Géza (Szilasliget)

Dr. Kemenes Antal (Jászberény.)

Dr. v. Kolosváry Borcsa Mihály
(Budapest.)

Losonczy István (New-York)

Máté-Törék Gyula (Gödöllő.)

Mezey Árpád közs. bíró (Felsőgalla.)

Dr. Némegy Gyula (Szeged.)

Péterfy Gyula közs. bíró (Kispest.)

Reményik Andor (Győr.)

Dr. Farcádi Sándor írástól (Bpest.)

Tordai Sándor László k. b. (Gödöllő.)

Tamás Károly (Gödöllő.)

Tiboldi József (Pestszentkereszt.)

Futásfalvi Vargyassy Márton k. b.
(Pestszentkereszt)

Xantus Elek közs. bíró (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon:

Egész évre — — — — 0 — P

Félévre — — — — 5 50 P

Negyedévre — — — — 3 — P

Számonkint — — — — 0 60 P

Európában:

Egész évre — — — — 10 s. v. frank

Európán kívül: 3 dollár.

Szerkesztői üzenetek.

A kéziratokat vissza nem adjuk.

Csak válaszbélyeggel ellátott levelekre
válaszolunk.

Előfizetések csekkszámlánk számával
(43.002) ellátott bianco csekkklapon is
beküldhetők.

E. E. Szeged. Szerkesztőségünket szíveskedjék mielőbb felkeresni, hogy kérvényének kedvező elintézéséről nyert értesítést átadhassuk.

T. N. I. Bpest. A melegszívű levelet megkaptuk. A hiányzó számokat megküldtük. A hiányos és téves adatokat alkalomadtán helyreigazítjuk. A beígért írásokat várjuk. A legszívélyesebb erdélyi üdvözléssel.

Nonquis. Bpest. Írásait régóta nélkülözzük. Rövid, összefogó dolgokat kérünk. Üdv.

L. M. Bpest. Beküldött írása szép és értékes, de nem nekünk való.

P. G. Szolnok. Szíves hozzájárulását köszönettel vettük. A „Hazajáró lelkek” rovatunkkal is azt az ügyet kívánjuk szolgálni, amit elénk tárni szíves volt. Bizonyára mindenik csonkajában üldözött székelynek megvannak a sajátos meglátásai és apáról fiúra szálló hagyományos emlékei, amelyek megörökítése székely nemzeti érdekünk. Ha ebbeli céljainkat megvalósítani nem tudjuk, csak azért van, mert a közöny vizébe elmerülöket már nem lehet a nagy mult harangszavával a jövőd partjára csalogatni. Írásait szívesen vesszük és közöljük. Üdv.

K. A Bpest. Humoros apróságokat kérünk. Beküldött írását jövő számunkban hozzuk. Üdv.

B. Miklós. Bpest. Megkárosítja nemcsak vállalkozunkat, ha a Hargitavár-alja számait megtartja, de az előfizetést elmulasztja megújítani. Üdv.

D. Iván. Pécs. Meghatott levelének az a része, amely en ígéri, hogy lapunkat ajánlani kész barátai és ismerősei körében. Vajha minden olvasónk követeleméltó példát látna önzetlen fáradásaiban. Igaz lélekkel köszöntjük.

Sz.-né J. I. Újpest. Reméljük, hogy az út fáradalmait és az ennek nyomába járó gyengélkedést már kiheverte és mielőbb szerencsétlét kilitásba helyezett írásaival. B. a hazamenetelre egy lőre nem gondol. Üdv.

Nem közölhetők: „Levél falumból”. „Vihar keletű”. „Oláhok a választúton”. „Miért” (vers) „Csak azért is hallgatók”. „Visszamegyek”. (vers).

A kiadóhivatal üzenete.

Előző számunkban közölt felhívásunkat megismételve, utoljára kérjük előfizetőinket előfizetésük megújítására, illetőleg hátralékaik beküldésére. Amennyiben a fennálló kötelezettségek nem rendeztetnének, kénytelenek leszünk október 1-i számunk szállítását beszüntetni. Reméljük, hogy olvasóink megértő jóindulattal mérlegelik azt a körülményt, hogy a lap kiadása a kiadóhivatalra súlyos terheket ró s kötelezettségeink teljesítése elől nem térhetünk ki.

Árpád nyomda nyomása
Nyomdáért felel Sziifner János

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye.

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő;
Á d á m É v a

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Az élet kapuja

Irta: Dr. SZACSVAY JÓZSEF.

Az élet a létért, a fennmaradásért való küzdelmek sorozatos láncolata. A testben és lélekben való gyarapodás elengedhetetlen feltétele az életnek. Ahhoz, hogy a bennünk rejlő, velünk született s a nevelés, oktatás, tanítás, tanulás és tapasztalat által szerzett tulajdonságok kiteljesüljenek, testi érettségre és lelki tökélyre van szükségünk. Aki az „ép testben, ép lélek” közmondás lényegét felismeri és a bennerejlő igazság érvényét nemcsak meggyőződéssel hirdeti, hanem alapigazsággként elismeri és követi, annak az élet útján való járás s az elébe tornyosuló akadályok leküzdése könnyebb lesz, mint annak, aki csupán szólás-mondást, elcsépeelt szállóigét vél és lát benne.

Az élet kapuja először születésünk pillanatában nyílik ki előttünk. Testi szemeink első tárul a világ, amelyből azonban még nem ismerünk semmit. Arról, hogy mi az, amit látunk, fogalmunk sem lehet és valóban nincs is. Parányi tudatunk mellett azonban él bennünk az érzés, mely ösztönszerűen sejteti velünk az élet, a lét alap-elemeit. Innen az, hogy picinyke karunkat első sorban is önkéntelenül édes anyánk felé nyújtjuk, aki pár pillanattal előbb még szíve alatt hordott s akinek szíve dobbanása egy volt a miénkkel. Öntudatlanul bár, de mégis érezzük, hogy édes anyánk szívéből csak az előbb szakadtunk el. Érezzük, hogy ebben a szívben a szeretetnek soha ki nem alvó lángja ég éretlünk. Ezért, mikor karjai közé vesz és a fájdalomtól még könnyben lábadozó, de a mindent feledtető anyai öröm földöntúli érzetének boldogító tudatától megittasult szemével belekapcsolódik alig megnyílt szemünk picinyke sugárkévéjébe, érezzük, hogy ő az, akihez e földön a legközelebb állunk és vagyunk. Ez az érzésünk parányi tudatunk ébredésével egyre erősödik.

Az eddig csak tapogatódzó lélek ébredésének felismerése, s a csöppnyi emberpalántának az ösztönös testi tulajdonságok vadhajtsáitól való megusztítása, a minden szép, jó és nemes iránti érzelm felkeltése, a helyes és céltudatos életút megalapozása az édes anyának a legszebb s egyben a legszentebb hivatása. A családi tűzhely melege, tisztasága és meghittsége a gyermek szívjóságának melegágya. A családi

tűzhely csendje és békéje az örömök forrása, — szeretete az együvértartozás, az egymásérttevés és megsegítés szétszakíthatatlan köteléke. A megszentelt multnak, az ősök dicső cselekedeteinek, a hagyományoknak egyre ismétlődő emlegetése a hazafias érzés, a kötelességtudás és helytállás állandó ébrentartásának legfőbb biztosítéka. Olyanná lesz a gyermek fogékony lelke, amilyen volt a családi tűzhely s amilyené azt az édes anya jósága, szeretete, önfeláldozása, hite és akarata tette és nevelte. A nagy életút első szakaszának minden mozzanata a gyermek lelkére lépten-nyomon felismerhetően rányomja bélyegét és a gyermek minden cselekvésében, ténykedésében, magatartásában, viselkedésében, egész énjében és jellemében érezteti hatását. A gyermek életének ez az első szakasza: a jövőendő élet fundamentuma. Önállóság, magababizás, tántoríthatatlan hit, erős akarat, bátorság, jóság, szeretet, engedelmesség, hűség, kitartás és katonás magatartás az ilyen életnek megingathatatlan tartó oszlopa. Az ekkép nevelt gyermek előtt az iskola szeretettel nyitja meg és tárja ki kapuit. Nem kell érette az egeket ostromolnia. Az így nevelt gyermek lelkét a helyes és céltudatos tanítással, oktatással csak nemesbíteni lehet és kell is. Az így felnőtt gyermeknek — ifjúvá serdülve — könnyű lesz elsajátítani mindazt a tudnivalót, melynek segítségével bátran veheti fel a versenyt minden vonalon. Az így felnőtt ifjúság büszke öntudattal léphet apái nyomdokába, mert egész testi és lelki berendezkedése megdönthetetlen alapzaton áll. Szellemi felkészültsége annyira elsőbrendű és kiváló, — önbizalma, hite és akarata annyira szilárd, hogy hazájának és nemzetének jelenét bárkitől kicsikarni és jövődjét bárkivel szemben biztosítani tudja. Az így nevelt ifjúság előtt nyitva az élet kapuja. Ha pedig az mégsem akarna előtte kinyílni, lesz hozzá ereje, bátorsága és akarata azt kinyitani.

Amilyen a nemzet ifjúsága, olyan a nemzet jövője. A magyar nemzet mai ifjúsága büszkesége a nemzetnek. Ennek az ifjúságnak gyermekkorra össze sem hasonlítható a világháború kitörését megelőző időben született ifjúság gyermekkorával. Ez utóbbi egy gondnélküli világ minden örömének és boldogságának részese volt, míg az előbitől a sors keze mindent megvont. Korán megismerte a szenvedést, nélkülözést, s születése pillanatától kezdve sohasem volt egyetlen egy nyugodt perce. Alig, hogy megpillantotta a világot, még arra sem volt ideje, hogy édes atyját megismerje, már el is vesztette. Elnyelte a háború vad zivatarja s messzi idegen földre temelte el a gránát kirobbanó ereje. Édes anyja arcán mosolyt se láthatott. Szei tisztá tikrét nem a boldogság csillogó harmata permetezte, hanem a bánat és szomorúság keserű könnye öntözte. Talán feje felett a bölcső-dalt is a menekülés kétségbeejtő vad zűr-zavarában egy nyitott vagon sarkában sikongta vergődő lélekkel az édes anyja. Talán még a játszásra sem volt ideje, mert, mikor belekezdett volna, megszólalt a falu templom tornyának lélekharangja s amint az utcára kitekintett, szakadozott menetben, gyászos fekelébe öltözött mendegélt a sok asszony nép s kísért egy fenyőfából készült koporsót, amelybe játszó-pajtásának a harctéren megsebesült apja sok szenvedésen átesett földi burka volt bezárva. Bármerre nézett csak fekelébe öltözött embereket látott. Számára ez a föld a siralom völgye lett, amit jajjal töltött meg

a kesergők szava. A tanulmányait is csak úgy áta-botában végezhette. És mégis végezte. Mindenre kevés ideje jutott és ő ezt a kevés időt mind jóra fordította. Valami benső erő állandóan sarkalta, ösztönözte, pihenni, nyugodni nem hagyta. Amikor azt vélte, hogy vége szakadt a sok szenvedésnek s véget ér a kálváriás útja, akkor érte a legnagyobb csapás. Egyik zord novemberi napon, mikor vad vihar sikongott végig a székelyföldön s Erdély bércein és völgyein, arra ébredt, hogy marcona kinézésű, rongyos ruhájú, bocskoros katonák dörömbölnék kapujukon, akik tudtul adták, hogy ősi földjén nincs már otthona, mert e pillanattól kezdve ő ennek a földnek csak mostohája. Megtudta, hogy Erdély s benne a szülőföldje elveszett. És most újból menekülnie kellett. Ennek a kínja szörnyű súllyal nehezedett a lelkére. Ehhez egy új testre és egy új lélekre lett volna szüksége, hisz a régít már nagyon megviselte a közel mult idő ropant szenvedése és gyötrelme. A régi testtel és a régi lélekkel kellett tovább élni és ő nem esett kétségbe. Élt tovább. Pedig, de megváltozott minden! A megszokott csendes családi tűzhelyét vagonlakással cserélte fel, mert más nem jutott osztályrészül. Mint a szárnyszeggett sas, csak gubbasztott. Ébren volt s mégis álmodott. Gyötrelmes volt az álma s rettenetes az ébredése. Szemei előtt omlott össze egy évezredes nemzet nagysága, dicsősége, hatalma s saját honában honatalannak érezte magát. Egyszerre azt vette észre, hogy elsötétült vele a világ. A most már „minden mindegy“ lethárgiája morzsolta a lelkét. Egyszerre mégis csak észbekapott, amikor mellbe vágta *Trianon*. „Csak azért is!“ — vágta fel a fejét büszkén és dacosan. A keserű könnyet a szeméből kitörülte és munkához látott. Kezet nyujtott a csonkaföldön élő — s az Északról, Délről és Nyugatról ide menekült ifjúságnak. Szerető testvérként ölelték meg egymást. Szemeik összevillantak s azokból az életakarat tüze szikrázott s egyszerre kiáltották: „*Nem, Nem, Soha!*“ És e naptól kezdve: *Újra éltek*. Küzdelmes volt nagyon az életük. Nem volt sem nappaluk sem éjjelük. Mindig készültek. Az élet kapuja sehogy sem akart számukra kinyílni. Pedig azt egyre ostromolták. Nem csüggedtek, mert hittek, bíztak és reméltek és szívósan, rendületlenül kitartottak. Végre eljött az idő. Felvirradt a várva várt nap és egyszerre elszállt ajkukról, hogy: „*Mindent vissza!*“ Előbb a Felvidéket, majd a Ruténföldet vették vissza. Az élet kapuját ökleikkel nyitották ki. Ősi jusson az *Ősiföld* egy darabját karddal a kezükben s halált megvető bátorsággal a szívükben visszavették. Még négy kaput kell kinyitniok. Kinyitják ezeket is sorra-rendre. Első legyen *Keletkapuja*, mert számunkra valóban ez az élet kapuja!

**Olvasd
Terjeszd
Támogasd
a Hargitaváralját!**

Magyarország legelső ellenforradalmi, antibolsevista alakulata

Irtá: *Szent Kereszthegyi Kratochvil Károly.*

A vörös direktorium ama jelentéséhez, hogy Szatmáron 1919. IV. 16-án a székelyek között kitört az ellenforradalom, szolgáljon itt Luby Pál százados, az 1. számú önálló székely zászlóalj parancsnokának erre vonatkozó jelentése tájékozással:

„A zászlóalj parancsnokságot egy ideig továbbra is én vezettem, mivel Berde őrnagy úr ügyei elintézésére szabadságot kapott. Ezt követő pár npra az oláh támadás megindult (IV. 16.) és a városban bizonyos nyugtalanságot lehetett észlelni. Akkor este családommal több tiszt társaságában a Pannonia-étteremben vacsoráztam; az étteremben több katonai és polgári egyén tartózkodott. Egyszerre megjelent szállásadóm fia, egy földbirtokos, aki egyenesen hozzám jött és izgatottan előadta, hogy a direktorium az összes összeszedett értékkel menekül, vonattal és autókkal.

A hír pillanatok alatt elterjedt az étteremben is, de mindenki tanácsstalanul állott, várva a következményeket. Az ott étkező polgári egyének között felismertem az egyik direktoriumi tagot, hozzamentem és erélyesen felszólítottam, hogy kövessen. Az étterem tulajdonosa pillanatok alatt katonának felszerelve hozzám jött és felajánlotta szolgálatait; neki parancsot adtam, hogy a direktoriumi tagot a szálloda egyik szobájában vegye őrizetbe, amit ő végre is hajtott.

Közben az éppen ott tartózkodó volt tavbeszélő központ ellenőrző tisztnek parancsot adtam, hogy azonnal foglalja le a vörösök által megszállva tartott telefon központot, nehogy Pestre értesítést küldhessenek. Egyben intézkedtem, hogy amíg a laktanyából katonákat küldök a központba, egy pár polgári egyén menjen vele (kik erre szívesen vállalkoztak), amint azonban később kiderült, a telefonközpont mégis leadta a történetekről szóló jelentést.

Ezekután az ott tartózkodó tisztjeimmel, Kovács Gábor százados, Vén Zoltán főhadnagy, Csomor főhadnagy stb., azonnal a laktanyába rohantam, ahol a zászlóaljnak riadót rendeltem el és azonnal járőröket küldtem ki a városba és a vasúti állomásra a menekülő direktoriumi tagok letartóztatására. A kiküldött járőröknek sikerült a direktoriumi tagok elfogása és ezáltal a direktorium által összeharásolt értékek megmentése. Ezen intézkedéseimről Berde őrnagy urat lakásán értesítettem, ki az éj folyamán a laktanyában meg is jelent.

Itt kötelességemnek tartom megemlíteni, hogy ez alkalommal Vén Zoltán és Csomor főhadnagyk, mi t kiküldött járőrparancsnokok, igen derekasan viselkedtek.

A direktorium letartóztatását követő másodnap a zászlóalj azt a parancsot kapta, hogy Szatmarról Mateszalkara vonuljon.

Eddig szól Luby százados jelentése.

Amikor azután Szatmáron még éjjel a lefolyt eseményekről jelentést kaptam, felkértem a régi polgármestert, hogy foglalja el hivatalát és Csekeő alezredest neveztem ki a város parancsnokává.

Budapesten a vörös központ pedig a következő — szatmári vörösök által még ugyanazon éjjel leadott — jelentésből szereztek tudomást a történetekről; a jelentés szószerint így hangzik:

„Róbert Oszkár a kormányzó tanács elnökségtől jelenti a hadügyi népbiztosságnak“.

„Dénes Sándor jelenti, hogy Szatmáon a székelyek között kitört az ellenforradalom“.

„A direktorium összes tagjait a székelyek letartóztatták. A városban a legnagyobb a bizonytalanság, a vörös katonák a városból ellúntak“.

„Egy félórán belül másodszor jelent meg Dénes Sándor lakásán egy járőr és egy tiszt, hogy letartóztassak Boromissza Tibort, a direktorium sajtóügyi po-

litikai megbízottját, aki Dénesnél volt vacsorán. Boromisszát az egész városban keresik, de nem találják meg“.

E vörös jelentésből kivehető, hogy a székely tisztí járőrök mindenhol, nemcsak a lakásukon keresték a direktorium tagjait.

Április 17-én délben Böhm hadügyi népbiztos telefonhoz kért. Nem volt nehéz kitalálni miért; egész délelőtt vártam ezt a telefonhívást. A kagylóval a kezemben kellett gyorsan elhatároznom, hogy most rögtön, ha sértegetve megszólít, kijelentsem-e a nyílt szakadást vagy várjak még egy néhány napig, nehogy elhamarkodó lépést tegyek és vele ügyünknek és a Székely Hadosztálynak ártsak? Arra az elhatározásra jutottam tehát, hogy még nem jött meg az a pillanat a nyílt szakadásra és fedeznem kell pompásan viselkedő tisztjeimet és katonáimat, nem szabad, hogy elragadtassam magam.

Böhm telefoni jelentkezésemre erőyes, indulatos hanggal azt kérdezte, hogy mi történt Szatmáron? A vésztörvénytörvényvizsgálatot fog megindítani és Sárói-Szabó elvtársat fogja a vizsgálattal megbízni. Én nyugodtan, elhatározásomhoz híven azt válaszoltam, hogy a szatmári direktorium arra a hírre, hogy a románok előnyomulnak, a városban harácsoló pénzzel és ékszerekkel meg akartak szökni. A polgárság felháborodva kérte a székely tiszteket, hogy ezt ne engedjék meg, amire ezek azonnal működésbe léptek, a direktoriumot megakadályozták a menekülésben és az általuk összeharácsoló pénzt és ékszert visszaszolgáltatták a polgármesternek. Mivel én súlyos harcban állok a románokkal, nem tűrhetek a hátamban rendetlenséget és egy törzstisztet neveztem ki a város parancsnokává.

Jelentettem azt is, hogy mily tekintélyes veszteségei vannak a székelyeknek a román támadás következtében.

A hadügyi népbiztos rosszalását fejezte ki előttem, hogy a direktorium gyáván meg akart lógni és annak a véleménynek adott ki-
fejezést, hogy nekik kötelességük lett volna helyükön maradni.

Úgy látszik, hogy a hadügyi népbiztos jelentésemet tudomásul vette, mert Sárói-Szabó elvtárs, volt huszárkapitány, nem jött le Szatmárra, hanem Debrecenbe ment, hogy a volt erdélyi kerületi parancsnokság fölött, amelyik a Székely Hadosztály hadtápparancsnokságává alakult át, átvegye a parancsnokságot.

Csak most jutott tudomásomra, hogy egy háborúban is kiváló, volt cs. és kir. 5. számú gyalogezredbeli volt százados — Bartl Róbert a neve — Szatmáron ezen az ellenforradalmi éjszakán is kiváló módon viselkedett. Ő Szatmáron a nemzetőrségnek volt a parancsnoka. Ő résztvevett e nevezetes éjjelen a direktoriumi tagok letartóztatásában. Merész elhatározással, néhány elszánt emberrel este 10 órakor a városháza nagytermében ülésezőket letartóztatta és 1 1/2 millió kékpénzt, amelyik a város tulajdona volt, elvett tőlük és azonnal az álmából felzavart számvevőségit elnöknek adta át. Örülök, hogy bátor cselekvését megörökíthettem!

A harcok, események egymásra torlódtak, ahogy azokat a: „A Székely Hadosztály 1918—19. évi bolsevistaellenes és ellenforradalmi harcai“ című könyvemben megírtam.

A viszony a Székely Hadosztály és a vörös csapatok között annyira kiéleződött, hogy a hadosztály helyzete napról-napra tartha-

tatlanabbá vált. A hadosztály a bolsevizmus ellen akart fordulni, de egyedül és nem a románokkal együtt, — ezt azonban a románok nem engedték meg.

Megdönthetetlenül áll fenn az a tény, hogy a Székely Hadosztály azáltal, hogy nem csatlakozott a bolsevizmushoz, Kun Béla hatalmának megerősödését és terjeszkedését megakadályozta, rendszerét gyöngítette, sorvadásra kárhoztatta és ezáltal Európának is nagy szolgálatot tett, mert máskülönben, ha csatlakozott volna hozzá, talán Kun Béla még ma is uralmon volna és a világforradalom elárasztotta volna Európát.

Megdönthetetlenül áll fenn az a tény, hogy a Székely Hadosztály, amelyik 19 gyalogzászlóalj, 16 üteg és 1 lovas századból, tisztikara és legénysége önzetlen, fegyelmezett, harcraéhes hazafiakból állott, ha csatlakozott volna a bolsevizmushoz, azt fényes győzelemre segítette volna. Kun Béla hatalma megerősödött, gyarapodott és terjeszkedett volna, a világforradalmat átplántálhatta volna az amúgy is ingadozó szomszéd államokra is, ahol a nagy sztrájkok, spartakusz-harcok dúltak. Románia is összeomlik. Nemcsak Közép-Európa, hanem talán egész Európa ma bolsevista volna...

Hogy ez nem következett be, ez azért történt úgy, mert a Székely Hadosztály nem csatlakozott a bolsevizmushoz. Kun Béla vele egy kis hadsereget veszített el; ez a veszteség erőben megrendítette hatalmát, rendszerét. Összeomlott Moszkvának az álma, hogy Kun Béla által forradalmasítsa az amúgy is ingadozó, arra hajló európai szomszéd államokat.

Az agonizáló, kapkodó, immár gyenge bolsevizmus következtében megerősödött az ellenforradalmi hajlam is, amely azután a szegedi akcióban nyerte szerencsés és országunk feltámadását jelentő csúcspontját.

Ide sereglettek a volt Székely Hadosztálybeli tisztek és legénysége, akiket a brassói internálásból kiszabadítottam, akik Erdélyből átszöktek, vagy Magyarországból oda siettek, hogy éltető magva lehessenek az új nemzeti hadseregnek az erre hivatott vezér alatt.

Nemcsak a tollas Bocskai-sapkát, a soha el nem hagyott háromszínű trikolt, hanem az önzetlen, ki nem elégtett lángoló hazaszeretetet hozták magukkal és a ki nem alvó reményt és bizodalmat a jövőbe!

Részemről csak rabláncos szívem követhette őket...

Utazásom és első napom Erdélyben.

Aprócska koromban beszélt el gyakorta az anyai nagyanyám, küllői Patócs Rozália, hogy édes atyja, Kisküllőből párviadalból-e, vagy egyéb miatt világgá ment a szülői háztól. Le az Olton, majd fel a Dunán került Apatin nevű községbe.

Mint hogy a hegyek között nevelődött, igen ügyes vala a munkában, így ajánlkozására a legjobb hajó építő mester kapva kapott a székely legényen. Dolgos két kezét és becsületes szívét, a leánya, a szemrevaló Molnár Klára is igen megszerette, úgy hogy

oda fészkelődött végképpen. Küldte bár üzeneteit, hogy legyen már takaros felesége, meg szívéből szakadt három kis porontya, de vissza csak akkor megyen az apai házhoz, ha már annyi megtakarított pénze lesz, amin megveheti az otthoni félfalut. Hogy kézzel foghatóan, szemmel láthatóan bizonyítsa be, hogy mivé lett a maga emberiségéből. De ebből a jószándékból valóság sosem vált, mert elvitte feleségétől, csak úgy máról-holnapra a nagy járvány 1837-ben.

Haza, szép Erdély-országba, az apai jussért, csak jó idő múltán a legöregebb fia mehelett vissza. Az ott is maradt aztán örökre. Árva testvéreinek a járandóságát onnét küldte meg, szépen, becsülettel. Minthogy nagy volt a távolság, csak levelek járták az utat, meg öszönte onnét erdei számóca, meg málna-lekvár; innét meg a Duna-mellékéről minden karácsonyra egy hordócska jó sűrű villányi borocska. Erre a küldözgetésre még én is emlékszem, azt is tudom, hogy nagyanyám a halálos ágyán reáköttötte igen erősen gyermekei lelkére a rokonság hű ápolását, meg az ajándék küldések folytatását.

Azán, hogy felcseperedtem és eladó leánnyá váltam, egy napon furcsa kívánsággal léptem édes anyám elé. Báli-ruhák váltságául, engedné meg nekem, hogy elmehessek Erdélyországba, Háromszék-megyébe rokon-látogatóba.

— Egyedül? — döbönt meg Édesanyám, — 16 esztendő, félig-meddig menyasszony leánynak nem illik az utazás. Vajjon mit szólnának hozzá itten is, meg ott is, engem vennének nyelvökre. — De addig könyörögtem, addig írogattunk hosszú két esztendőn át, míg útnak indulhattam vágyaim helyére.

Az évi borocska ezúttal, karácsony helyett, kora nyárelőn ment és kisebb-nagyobb csomag, mik között csak a téli-kabát küldését furcsálottam, mert hiszen a Duna mellett, rekkenő nyár volt idehaza, nos és a szünidőzés csak két hónapra szólott.

Aradon túl értem be a hegyek közé. Hogy feldobbant a szívem, hogy felújongott a lelkem! Nem is éreztem sem fáradságot, sem éhséget, még szomjúságot sem, csak a gyorsan futó vonat menti szebbnél-szebb hegy, völgy, erdő, patak, kicsiny ház, messze és közeli falu képét szinte faltam. Késő éjjel érkeztem Brassóba.

Még sosem jártam itt és mégis minden oly ismert volt előttem. Nyíladozó szemmel, élénken figyelve jártam a régi utcákat, bementem a régi, híres „Fekete templomba“. Még a Cenkre is felmásztam, hogy közletről lássam a Turulos emléket. A szokatlan hegymászás biz' jól ki is fárasztott, úgy hogy Brassóban-létemet megtoldottam egy nappal.

A sürgöny értesítésnek, mit kissé körülményesen kaptak meg, nem nagyon örvendek rokonaim, mert bizony akkor már lekászolódtak Zernyefürésztelepről Zabolára. Így kétszer kellett megjárniok a 30 km.-nyi utat. Ezért másnap a cuppanó csókok között, enyhe nyaklevest is adtak, hogy így-úgy dunántúli fuzsitos fruskája, kétszer járat az emberrel ily tengernyi utat. Csak később tudódott ki, hogy nem is azért haragudtak igazánból, hanem hogy a zernyefürésztelepi aranyifjúság felajzott kíváncsisággal gyülekezett a paprikáscsirkéből állott vacsora-fogadásra, bácsikám házához. És hiába'.

Ilyen merészséget ki látott vajjon, egy leánytól és az előre vetődött dicsfénykör még eggyel növekedett: pontatlan, szeles, hebe-

hurgya a lelkem. — Biz úgy leszen ez valahogyan a puskával, lovaglás- és halászással, no meg a menyasszonyságával is — hajtogatják fél hangon maguk között, de azért másnap este vacsorára, mind egy szálig bekéretőztek — nem baj instáljuk, ha csürke helyett puliszka lesz is. Ez jár most a szószegő dunántúli kűs leánnak. —

Az éles levegő, a szokatlan merész kirándulás fel a Cenkre, szent igaz, hogy nagyon kimerített, úgy hogy az ebédutáni elszunyókálás benyúlt az estébe. Vendéggyülekezésre ráztak csak fel. Úgy félig álmosan, kicsit kócosan is, otthoni pongyolácskában és a bácsi kényelmes nagy papucsáiban lépek ki a nyitott tornácra, hogy azon át az ebédlőbe menjek, hát a rokon gyermekeken kívül, vagy egy tucatnyi állja az utamat.

Egyiknél virág, másiknál csuporban valami, a legnagyobb még versikét is mondott. Fel is kapok a cseppségekől egyet-egyet a káromra, a többivel meg a szoknyámba fogódzva „őreg anyó hova mégy“ játékba kezdve, hangos énekszóval nyitok be a nagy ebédlőbe.

Uram fia! — Hát az telistele vendégekkel. Ajtónyílásra harsány „éljen“ és „hozz Isten“-be kezdenek. Azt sem tudtam hirtelen, hogy sírjak-e vagy nevessek. Visszafordultam volna rögvest, de csimpaszkodtak belém, szinte parancsszóra a kicsiny gyermekek.

— Engedjék meg, hogy áttözhessem. Így csak nem ülhetek ünnepi asztalhoz.

— De bizony így muszáj büntetésből, a tegnapi hiábani várokoztatásért — még rá is kattantották kulccsal a kifelé nyíló ajtót.

— Hátha nektek jó, nekem is jó, mivel máshogyan nem lehet, ahogy voltam, ültem az asztalhoz, néném mellé, a főhelyre. A havasi levegő az étvágyamra is hatott, úgy hogy éhesen vártam a tálalást. Hozták is, csak úgy remegett a tálon, de mi lehet? A színe; gyönyörű sárga, friss túró szaga is csábított, ki is szedtem jóformán. Neki is kezdtem, de bizony majd a torkomon akadt, úgy fojtogatott. Alig tudtam leerőszakolni egy-két nyeletet. Persze mindenki engem figyelt.

— Mi baj lelkem, nem ízlik tán? —

— Izleni ízlik, csak nem megy le! Ilyet mifelénk sohsem főznek. —

— Túrós puliszka! Ejnye azt gondoltuk, hogy azt te igen kedveled — és harsány kacagásba tört ki valamennyi. Mit tehettem? Velük nevettem én is. Már azt hittem, hogy ez az első és utolsó fogás, mikor nagy vártatva hozták a másodikat is, úgy sütőtől forrón.

— Róka gomba.

— Azt látom, hogy az edénybe fordítva rakták. Eszem is belőle, csak aztán valahogy engem is fel ne fordítson.

— De félted mákszemnyi életed, pedig a puliszka meg a róka gomba csak az első gyenge próbatét, aztán jön csak még a java.

— Állok elébe. —

— Úgy, mint a puliszkának? —

— Vagy igen.

— Hát akkor jó pajtások leszünk valahányan. Befonásodtól sem félünk, mert már úgy hallottuk, hogy más nyakára kötözködtél. De mi a nevé a boldogtalannak, hogy menten írjunk neki?

— Kálmán és hoztam is rögvést a brassói képes lapokat, hogy aláírják rendre. A puliszkás vacsora, mitől majdnem éhhoppon maradtam igen jó hangulatban nyúlott a reggelbe, azzal a szándékkal, hogy holnap jókor a hegyekbe megyünk, már aki jöhet a dologtól. Bizonyosságul még a puskámat is szétszedették, meg összerakatták, hogy tudok-e igazánból bánni vele. Az elismerés és a búcsú aztán egy hátbavágás volt csak.

Lefekvéskor soká nem jött álom a szememre. Hiúságomnak fájt, hogy csak egyszerű pajtásnak vesznek — és nem komoly hölgynek, aki menyasszony is és eljött ckkora útra. — Eh biztosan a házi pongyola és a nagy papucs tette. A megjelenés a fontos. No holnap majd bebizonyítom, hogy ki vagyok, várjatok csak. És nem voltam rest neki fogni rögtön angol úti kosztümöm átvasalásához. Előkészítettem a zöld selyemcsokor nyakkendő, a legfehérebb ingblúzocskával, még angol vászon kalapomat is frissen igazítottam és ragyogóra fényesítettem a hegymászó cipőt. Csak azon töprengtem, hogy illik e mindehhez az arcfátyol, csak az előkelőbb mivoltra való tekintettel, mert otthon vadászni fátyol nélkül jártunk. Tükör előtt nagy gonddal felraktam és hogy a jeladás egyre késett, szépen felkészülve, kimentem a patak közelébe és a hídkarfára támaszkodva, a vizet el-elnézegettem.

Végre felharsant a havasi-kürt és szedelőzködtek innét is onnét is. Egyszer csak felém tartva, mély köszönéssel közeledik két gavallér.

— Ah kezét csókoljuk, milyen meglepetés. Éva kontes is itt? Velünk méltóztatik tartani talán egy kis cserkészésre, mert arra indulnánk.

Nem szoltam csak kegyesen bólintottam, de amikor a „dunántúli fruskáért“ akartak még felszólani, kacagtam fel boldog elégtételt kapottan.

— Sohse fáradjanak az urak, de most már valóban ezentúl jó pajtások leszünk, hogy szerény kis személyemet Mikes Évának nézték és barátságos parolával csaptam a markukba. Most már indulhatunk. Nagyon büszke volt 16 éves eszem arra, hogy engem, a messziről jött vendéget összetévesztettek a híres fatelep grófjának leányával, Mikes Évával, aki máskülönben nem lefátyolozva, hanem még z:hogó esőben is kalap nélkül szokott vágatni-lovagolni az ősrengetegben.

Peterdyné Tóth Irén.

A mi egyenetlenkedésünk

Mondd csak kérlek szépen, te nyájas idegen,
A mi belső dolgunk, mért nem hagy hidegen?
Mit beszéltek arról, amit rosszul láttok?
Mit tudod te, mi az a turáni átok?
Bár vitatjuk néha, ki az úr a háznál,
Mégis rosszul járnál, ha belepofáznál.

Mert, ha veszekszünk is a családon belül,
 Keservesen téved, aki ennek felül.
 Egy kis perpatvar még nem olyan nagy véték;
 Szeretjük mi egymást, jobban, mint hinnétek.
 Hisz a vita csak az élet sója nálunk,
 Azért még egymásból gulyást nem csinálunk.
 De aki kívülről avatkozik bele,
 Annak hamarosan kifordul a bele.

Botond.

Ülj mellém a kadallóhoz

Irta : HOFFMANN GÉZA

VI.

Liberális kísérletezések — Székely szívósság

Sokan aggodalommal nézik azt az egyenetlen küzdelmet, amelyet fegyvertelen székely testvéreink a létére törő ellenségnek sűrű soraitól elzárt helyzetben folytatni kénytelenek.

Vajjon bírják-e, vajjon nem sorvad-e el az energiájuk, nem vesz-e rajtok erőt a kishitűség, amelyben egyszer csak elhomályosul a fajszeretet s az ősmult iránti ragaszkodás; vajjon nem szédülnek-e bele abba a pokolian előkészített hinárba, amelyben már nem méretezhetik azt a nagy értékbeli különbséget, amely a nemes turáni faj és a népzagyvalékból összeverődött balkáni jelentéktlenebb rendű fajaik között fennáll?

És látjuk-e mindnyájan a hamis kártyások üzelmeit s felismerjük-e a célt, amelyet elérni akarnak azzal a bárgyúságnak mondott, de részökről tudományosnak hazudott és újra a nagy világnak indított propagandával, hogy „a székelyek elmagyarosodott oláhok?”

Felismerjük-e ebben a legerőszakosabb oláhosítást? Azt az oláhosítást, amelyet még az egyébként ronggyá tépelt trianoni szerződés sem feszélyez többé, mert ezzel a beállítással a székelyek nem „kisebbség”, őket tehát nem védi a hatalmak papiros jótáltása sem, mert a székelyek egyszerűen „renegátok” s így velük szemben a szabad kéz politikája, mint belügyi kérdés, mint szuverénjog érvényesül. Tehetnek velük, amit akarnak. A szerencsétlen nemzetet, a másfélmilliónyi őslakós magyart ilyen formán senki és semmi sem védheti.

Ime a hamisítatlan balkánizmus. — Telikürtölik a nagy világot a „minta kisebbségi törvény” magasztalásával, amelyet szemfényvesztő módon kiterjesztenek elszórtan élő magyarokra, akik lassanként elmerülnek majd az oláhság sűrű tömegeiben, de ugyanakkor kiveszik a törvény hatálya alól a nagy zárt területen élő valódi magyarokat; akik ha ebben a megközelíthetlenségben és egységben maradnak: addig nincs „Mure Románia”, bármennyire is kérkednek vele. Ezért kellett felállítani ezt a nyomtatott betűvel nem jellemezhető tantételt, hogy „a székelyek az uralkodó román nemzetnek hűtelen, de visszatérítendő fiai!” Így vélnek ők a székelyekből janicsárokat nevelhetni, hogy ha a világ forgása ismét úgy hozná: legyen

a harclereken seregeikben olyan is, aki ontsa a vérét, áldozza fel az életét, az angolok és franciák részéről garantált Mare Romániáért! Aggodalmunk tehát ebben indokolt, de ha a lelakisajátosságok elemzéséhez megtörtént példákat szedünk elő: ez az aggodalom elenyézik, bár felháborodásunk meg kell, hogy maradjon s minket is szabad magyarokat szakadatlan tiltakozásra késztesse. Jentéktelen, helyi vonatkozású esetek bár, amelyekből ezt a lelakiséget kidomborítani igyekszem, de legtöbbször a mindennapiságban találjuk meg a kutatott igazságot.

A háború utáni években jutott a csonkaország magyarsága arra a meggyőződésre, hogy a liberális időszak gyöngfítette le a nemzet fenntartó rétegeit és aránytalan gazdagsághoz juttatta azokat, akik mindenkor az aranyborjú imádatában állottak. A védekezést törvénybe kellett tehát foglalni. A székelyeknél ez a törvény a székely lelakiságban már ősidőktől fogva fennállott. Nem paragrafusokban, nem újságcikkekben, nem világnézetli harcokban, mert a székely nem gyűlölködő természet, de a szónak legnemesebb értelmében igenis liberális. Különösen felekezeti tekintetben végtelenül türelmes.

Ennek a türelmességnek gyönyörű példáját láthattuk akkor, amikor bekövetkezett a nagy kataklizma s mindnyájan úgy éreztük, mintha valahová, a nagy világűrbe kizuhantunk volna s hullanánk, hullanánk a reménytelenségbe, a megsemmisülésbe. Ámde a Krisztusi szeretet karjai fogtak fel, a Nemzeti Összefogás élesztett fel szörnyű kábultságunkból, valami égi, nagy érzés telítette meg a lelkeket.

A három keresztény felekezet főpapjai állítottak meg esésünkben, három áldott lénynek kitért karjaiban nyertük vissza öntudatunkat. A három keresztény felekezet krisztusi szeretetben egyesülve, a liberális korszak jelszavaiban annak idején botorul államosított felekezeti iskolákat újra felekezetiékké tették, még pedig olyan formában, hogy a községek kisebbségi felekezete beleolvadt a többségi felekezet iskolájába, a tanerővel, vagyónával, előjáróságaival, gondnokságaival s megszületett a *magyar felekezeti iskola*.

Apostoli eszme, amely a felekezeti türelem és a keresztényi szeretet klasszikus talajából, a székelyföldről sarjadt ki, hiszen az aránylag kis területen a magyarországi felekezeteknek úgyszólván mindegyike szomszédosan képviselve van és egymással valódi felebaráti szeretettel érintkezik.

A felekezeti kölcsönös tisztelet és megértés bár erénye a székelységnek, ezen erénye mellett faji erőssége azonban az óvatosság és a kezdeti bizalmatlanság is, amely minden idegennel szemben megnyilvánul. A székely mindenek előtt tudni akarja: ki vagy, mikor a szellemi képességed és mi járatban vagy? Ha ez a vizsgálódás kedvezően ütött ki, akkor nincs akadálya annak, hogy velük maradj, közöttük élj és élvezzed testvéri támogatásukat. A székely kitűnő emberismerő s ezért soha sem jámborul jóhiszemű, minden körülmények között ő marad felül, ő marad a küzdőtéren győztesnek.

Térjünk vissza újra a mosolygó Erdővidékre, ahol megfigyelhetjük annak a most divatosná vált szólásformának — az „életakarásnak” és egyben élni tudásnak is nagyon sok megnyugtató jelen-

ségét — és ahol a szebb magyar jövőt ígérő hitünknek csokrába, a nép lelkéből fakadt sajátosságokból szebbnél-szebb virágokat szedhetünk.

Alljunk meg Erdővidék centrumában, Baróton, amely kormány és hatósági támogatások nélkül is önmagától hatalmas gazdasági központtá tudott kialakulni: iparában, kereskedelmében, kultúrájában anélkül, hogy ezt a fokozatot a többi magyarországi központok példájára a nemzetközi tőkék segítségével, bevonásából érte volna el.

Pl. *Incze Gyula* baróti kereskedő által forgalomba hozott székelly tömlő, fenyődoboz, juhtúró, mint különlegesség Nagymagyarország minden részében keresett élelmicikk volt. A december eleji bárány a budapesti, sőt bukaresti piacoknak igen jól megfizetett újdonsága. *Szévely Mózes* felsőrákosi egyszerű gazdaember saját nevelésű szénfekete pompás lovaival az oláh bojárok bukaresti híres kocsikozóira talált vevőket. *Nagy Ferenc* nagybaconi székelly kisbirtokos tetőcserép gyártmányai száz meg százezer példányban kerültek forgalomba, anélkül, hogy ezt a nagy üzemet prokuristáktól hemzseggő, fontoskodó, pózoló személyzettel látta volna el. Az értelmes és élelmes székelly gazdák nem futottak állami segélyek után s nem kerestek nemzetközi pénzes társakat vállalkozásaikhoz, mert ami értékesíthetőnek mutatkozott, azt felismerve maguk vették kezükbe és hangyaszorgalommal, az egyszerű életmód megőrzésével, családi összefogással szállítóképes üzleteket tudtak teremteni.

(Folyt. köv.)

Csiglamező és a csiki székelly krónika

Irta : Csíkszentgyörgyi JÓSA JÁNOS.

Nem akarunk ez alkalommal részletesen foglalkozni székelly őstörténetünk fenti címmel jelzett két történelmi fényerősségű emlékeivel, amelyek a hagyomány homálytörő hitével és meggyőződésével nemzedékről-nemzedékre örökítve éltek a multját tisztelő-szerető székelly lelkekben.

Az idegenlelkű történetíróinknak a csiglamezővel és a csiki krónikával kapcsolatos székelly őstörténelmi fáradozásait és munkáit immár az örök enyészet ölelte a felejtés keblére, hogy őstörténelmünk a hagyomány szentelte földön tartós életre ébredjen, örök valósággá igazuljon.

Őstörténelmünk e két ragyogó gyémántjáról a hagyomány lelki kapcsolatát nem érző és nem ismerő tudatlanság és történelmi gondolkodás hiánya miatt idők folyamán rátapadó hamis és eltorzító rétegződöttséget két kiváló székelly történetírónk: csíkszentsimoni Endes Miklós dr. közigazgatási bírósági tanácselnök és Rugonfalvi Kiss István egyetemi tanár csiszolták le véglegesen, előbbi a csiki székelly krónika hitelessége, az utóbbi a Csiglamező kérdésének megoldásában.

Igen értékes, a székellység ősmultja felderítésének szolgálatában

végzett élethosszú munka felbecsülhetetlen eredményeit olvashatjuk mind a két történetíró munkájában.

R. Kiss István a krónikaírók rejtélyes Chigle-jét, a „Csiglamezőt“, mely állandóan foglalkoztatta a legújabb időkig a székelytörténelemmel foglalkozó székely írónemzedékeket is, Constantinos adataihoz híven a való történelem síkjára emelte a Szereth jobb partján volt Chygly-ben találva meg az újabb döntő bizonyítékot.

Ennek alapján folytatott szerencsés kutatásai az általunk is mindig hitt és vallott Szerethig terjedő székely őshaza keleti területén, Moldvában tárták fel a Csiglamezőt, tehát azon a területen, ahol a telegdi főesperesség csíki esperességének öt egyháza (Csík Tarkeu, Leczfalva, Márkusfalva és Szentlélek) volt. Ezzel az adattal megerősítette régi állásfoglalásunkat, mely szerint a voltaképpeni székely őshaza a Keleti Kárpátok külső lejtőjén a Szerethig terjedt s hogy innen, tehát keletről népesült be a Kárpátok nyugati lejtője, Gyergyó és Csík medencéje, amely mint bevehetetlen fellegrvár mentsvárként szolgált őseinknek a történelem viharaiiban.

Rugonfalvi Kiss István által újabb adatokkal megerősített Kárpáton túli székely őshaza ismerete azonban nem új. Az „Újabb adalékok...“ c. munka részére, amelyre hivatkozik is, saját magam rajoltam egy vázlatos térképet, (L. 11. lap.) a Szerethig jelezve a székelyek földjét. A szerző kiváló érdeme a további bűvárkodásának ama kétségtelenül alapos meghatározásában nyilvánul meg, amely a székely őshaza és a Szereth mellékén északra vonuló székelyeknek a magyarokhoz való rutheniai csatlakozásának kérdését tisztázta, illetőleg megvilágította s amellyel az utóbbi évek bűvárainak felső-tiszai őshazába vetett reménységeinek látomásait végleg elhomályosította.

Nem volt szerencsés azonban R. Kiss Istvánnak ama érdemeinek rovására történő ítélete, amely munkája 79—80. lapján így szól: „Ha a csíki székely krónikának hitelt adhatnánk, nem kellene ebben a korszakban sötétben tapogatóznunk, de bármilyen nehezemre esett, nekem is meg kell állapítanom, hogy az legjobb esetben a XVII. század legvégéről származó tákolmány.“ Két érvet hoz fel a krónika hitelessége ellen: 1.) A krónikában előforduló „Trisedis“ (Háromszék) kifejezést emlíkezete szerint a XVII. század előtt nem használták. 2. A hamisító munkáját az 1691. évi 14. tc. idézésével kezdi. (A székelyek az emberi nem legharciasabb népe!) Ennek alapján infámis hamisítványnak nevezi a krónikát, holott mindkét érve tarthatatlan. Egyrészt „emlékezet“ alapján semmit sem állíthat gondolkodó történetíró, másrészt a krónika bevezető mondatáról nem lehet azt állítani, hogy az 1691. évi 14. tc.-ből vett idézet, mert a megállapítás a régebbi íróknál is fennmaradt s mert nyilván a krónikából került a tc-be!

Kissé korai volt Rugonfalvi Kiss Istvánnak a csíki historiai kivonatot újólág infámis hamisítványak minősíteni, mert a Nemzeti Újság július 23-i számában Ács Tivadar „Eldőlt a székelység ezeréves pöre“ c. cikkében hívta fel a közfigyelmet Csíkszentsimoni Endes Miklós dr. újabb kutatásainak eredményeire, amelyek a csíki székely krónika valóságát perdöntően igazolták. Vagyis nem hamisíthatták a csíki krónikát 1695-ben, mert az 1533-ban készült krónika 1500-ig visszamenőleg az országos levéltár, az erdélyi királyi könyvek és

protokollumok bizonyossága szerint, továbbá az Orsz. Levéltárban levő 898 tól kezdődő és csíkdelnei Bocskor Sámuel által 1724-ben hitelesített családfa is a krónikának megfelelően adja elő a csíkszentmihályi Sándor család leszármazását, mert a krónikát a XVIII. század közepét megelőzően az erdélyi egyházi közigazgatás jogforrásul és kútfőül használta s végül, mert „annak ma már ismeretlen példányai közkezen forogtak“.

Amit tehát a csíki székely krónika tartalmaz, mind hiteles. Hiteles ennél fogva Sándor János v. belügyminiszter Béla fia ajtonyi kastélyában lévő ősi Anacharsis-féle áldozati kehely története és pusztaszeri vonatkozása is.

Hazajáró lelkek

Egerpatak hallatára úgy érzem minden idegem megmozdul. Vajjon miért? Ezt csak érezni lehet, megmagyarázni alig-alig.

Gyermekkori emlékek vésődnek az ember lelkébe legmélyebben. Az én gyermekkorom, mivel igen korán apai árvaságra jutottam, igen hullámos volt, sok felé dobált.

Gyermeki lelkemet megfogta a szomorúság, éppen úgy mint az öröm, ebből volt elég részem, akárhol tartózkodtam. Mégis a kis csendes Egerpatak ma is úgy tűnik fel előttem, mintha itt csak igaz-lelkű, jó emberek laktak volna és ha idegen bévetődött oda, annak is át kellett változnia jóvá, ha azelőtt gonosz volt.

A községben nagyon gazdag emberek, családok nem voltak, de azért mindenki megelégedett napokat élt, úgy testben, mint lélekben.

A községben lakó családok mind ős lakók voltak, kivéve a harangozóink, ki egyúttal csizmadia volt és akit Czikéli bácsinak nevezünk. A disznópásztor Vaszi nevezetű fiatal legényke volt, aki télen sem távozott a faluból s ha megszűkült az élelem, elindult körútra a faluba, — nem is kellett kérnie, a gazda, vagy az asszony ment a kamrába, vagy a hiuba (padlás). Egy-két kupa puliszkaliszt mellé nem sajnált egy jó darab szalonnát és ha disznóvágás volt éppen, mindenkől juttatott valamit minden beszámítás, vagy levonás nélkül.

A falu polgárát (szolgáját) Pap Lajosnak nevezték. Ő arról volt nevezetes, hogy a midőn házról-házra járt valami bírói paranccsal és a gazdának elmondotta, soha sem mulasztotta el, vállait megrángatván, hogy hozzá ne toldotta volna: „Igy van s annyi, Szent s annyi, az Angyalát s annyi“.

Tudtom szerint e három személy betelepülő volt.

Ahogy felcseperedtem apró gyermek koromból, megjegyeztem magamnak, hogy húsvét szent ünnepén egymással versenyezve készítenek minden családnál írott veres tojást. Aki nem tudja, annak megírom, hogy ez kétféleképpen történt. A szép tisztán veresre (pirosra) festett tojásra a bicska hegyével karcolták rá a virág, vagy más egyéb alakot. Mindenki igyekezett szebbet és különbet előállítani, mint a másik.

A másik mód pedig viasszal történt és pedig egy kis pálcika végébe bádogból készült, ceruzahegy vastagságú csövet helyeztek de-

rékszögben. A cső hegyét bemártották a forró viaszba, ezzel írták, vagy rajzolták rá a nyers tojásra, amit akartak. A gyárilag készült piros forgács, a tojásfestő, készen állott és az írásostojást belerakva a forgács tojásfestőbe keményre főzték. Ekkor kiszedték, szalonna darabbal körülkenve, ronggyal tisztára törölték és készen volt a régén híres írott tojás, mert a festék arra a részre, amelyen a viasz volt, nem tapadt s így az írás fehéren maradt.

Hazajáró lelkem élénken látja mindezeket és mindazokat, amiket ide nem írhatok, vagy nem írok, de igen jól esik, ha a lelkem újra-újra el-el jár kis falucskám minden kedvelt emlékéhez.

Meg kívánom jegyezni, hogy a leírás alkalmasabb lett volna a húsvéti ünnepekre, de tekintve előhaladott koromat, nem mertem mulasztást elkövetni az utókorral szemben.

Szeged, 1939. augusztus 29-én.

Z. Nagy Árpád.

LÁRMÁFA

Új sajtókamarai tagok. A sajtókamara augusztusi választmányi ülése Sz. Solymos Bea író és dr. Filó Jánost, lapunk szerkesztő-társait a Sajtókamara tagjai sorába iktatta.

Cikkíróinkhoz. Miután a 8210/1939. M. E. számú rendelet a miniszterelnöki engedélyokiratban meghatározott 32 oldalnyi terjedelmünket ideiglenesen 50 %-ra korlátozta, tisztelettel kérjük cikkíróinkat, hogy írásaikat rövidre fogva szíveskedjenek szerkesztőségünknek beküldeni.

Lapunk fenntartásához szeptember hóra Ádám Éva 10 pengővel járult hozzá. Dr. Szacsavay József újra 10 pengőt küldött.

Gróf Mikes János volt szombathelyi megyéspüspök pappá szentelésének 40-ik évfordulójáról nem régiben emlékeztünk meg lapunkban. Nagy székely testvérünk újabb szép ünnepélye volt a selimbriai c. érsekké történt kinevezés. Az előírt egyházi esküt Gróf József szombathelyi megyéspüspök kezébe tette le a répcseszentgyörgyi püspöki kastélyban. Kiváló székely testvérünket tisztelettel köszöntjük ez alkalomból.

Egy székely művészről sikere Szegeden. Dr. Szöriné Boga Lujza iparművész, akinek a Fogadalmi-templom részére készített művész munkái annak idején előkelő helyet biztosítottak a művész körökben. Pálffy József dr. polgármestertől megbízást kapott az 1939. évi augusztus 6-i ellenforradalmi ünnepség emlékéért megörökítő bronz érmek elkészítésére. A megbízásnak dr. Szöri Józsefné sz. Boga Lujza, aki a hősi halált halt Szöri József ügyvéd és festőművész özvegye és aki hasonló érmeket több ízben készített a város részére, feltűnő művész elgondolással tett eleget, rövid idő alatt bemutatva a viaszba mintázott tervet, melyet Pálffy József dr. polgármester kiviteltre elfogadott. Így készült el 50 db. emlékérmé, melynek előlapját Kormányzó Urunk arcképe és „A szegedi ellenforradalom emlékére 1919—1939”, a hátlapját Szeged város címere és „Szeged sz. kir.

város közönsége" felirat ékesíti. A bronzba Szegeden öntött emlékérem, amelynek mindegyik darabját kézzel átponcolt (cizellált) a művész, egyik példányát díszes, egészébőr tokban Pálffy József dr. polgármester nyújtotta át a Kormányzó Úr Öfömméltóságának. A kiváló székely iparművészhez ez alkalomból a város polgármestere az alábbi elismerő levelet küldötte:

Szeged sz. kir. város polgármestere. Szeged, 1939. aug. 7.

Özv. Dr. Szöri Józsefné, sz. Boga Lujza
nagyságos asszonynak, iparművész

Szeged.

Kedves Művész!

Örömmel hozom tudomására, hogy az Ön által készített emlékérem a legteljesebb mértékben megnyerte a Kormányzó Úr Öfömméltósága és a Fömméltóságú Asszony tetszését. A Kormányzó Úr portraitját igen jónak találták és a műről teljes elismeréssel nyilatkoztak. Ugyancsak elismeréssel nyilatkozott arról a Miniszterelnök Úr Önagyméltósága és az olasz, német és japán követ urak, kiknek emlékül szintén átnyújtottam az emlékérem egy-egy példányát. Bemutattam az Ön által készített bronz vázákat is, ami ugyancsak megnyerte a Fömméltóságú Kormányzói Pár tetszését.

Örülök, hogy ezt tudtul adhatom és a magam részéről is hála-lasan köszönöm a szép és a kikötött határidőre pontosan szállított művet.

Szívélyes üdvözlettel

igaz tisztelője

Dr. Pálffy József s. k.

Dr. Szöriné Boga Lujza székely testvérünk újabb sikeréhez és méltóképpen kitérdemelt szép elismeréséhez őszinte örömmel nyil-vánítjuk.

Erdélyi hírek

Kolozsvárról Gyulafehérvárra helyezték vissza a r. k. egyházmegye tanfelügyelőségét, amelynek vezetője Adorján Károly c. kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő. A felekezeti népoktatás irányításán Márton Áron püspök személyesen gyakorol felügyeletet.

A csíksomlyói kegytemplomban szept. 10-én tartották meg a szokásos Márianapi búcsút.

A csíkszeredai Dal- és Zeneegyesület 1939. aug. 30-án tartotta meg dr. Buzás Márton elnökletével évi közgyűlését. Az egyesület, mely a jövő évben ünnepli 50 éves fennállását, felbecsülhetlen munkát végzett a magyar dal nagyértékű ápolásával a közösség szolgálatában.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület aug. 27.—29.-én tartotta meg az uralom változás óta a 16. 3 napos vándorgyűlését Gyergyószentmiklóson. Az első napon tartott közgyűlés után a mintegy 500 főnyi

közönség a város volt nagyjainak sírjaihoz zarándokolt. A közebéden dr. Balogh Ernő emlékezett meg gróf Mikó Imréről, a E. M. E. alapítójáról. Délután értékes előadások hangzottak el az Ipartestület nagytermében. Másnapi előadásokból kiemeljük Bálint Ákosét, a „Székely népdal fejlődéséről“ és Bányai Jánosét a „Csíkszenttamási márványtelepekről“. A harmadik nap Bányai Edith iparművésznő a „Székely nő népviselete“ vetített, dr. Oberding J. György „A Siculidum népe“, dr. Balogh Ernő „A gyilkos tő és sorsa“ vetített és Vámszer Géza „A gyimesi csángók eredete, települési és gazdasági viszonyai“ című előadása keltettek figyelmet a többi értékes előadások során. A vándorgyűlés alkalmából kiállítást is rendeztek, amelyet Herepey János dr., a sepsiszentgyörgyi „Székely Nemzeti Múzeum“ igazgatója nyitott meg.

Katonai rekvirálások folynak egész Erdélyben. A kolozsvári rendőrség figyelmeztetést tett közzé, hogy akik vagyonukat eltitkolják, nélkülözhető lakásukat letagadják, vagy bármilyen módon kivonják magukat a rendelkezések alól, feltétlenül hadbíróság elé kerülnek. A lakásokért naponta 20 leit fizetnek. A katonaság szálláscsinálója más városokban is magyarányú lakásfoglalást végez a román hadsereg tisztjei részére.

Magyar színészet Erdélyben. A kisebbségi színházak igazgatóit a román művészetiügyi vezérfelügyelő értekezletre hívta össze és ismertetette Sadoveanu miniszter rendeletét, amelyben pontosan megszabta, hogy csak egységes szöveget lehet előadni. A benyújtott darabokat átszövegezik és a cenzúra hivatal és a katonai parancsnokság által jóváhagyott szöveghez szigorúan kell ragaszkodni. Eddig 40—50 darabot engedélyeztek. Amennyiben a kisebbségi igazgatók a kerületi beosztást óhajtánák, azt maguk közt intézik el.

A román katonai zónában szűnetel a tulajdonjog telekkönyvi átírása. Csak a hadügyi minisztérium engedélye után lehet azt fogantatosítani.

Beszüntették hatósági intézkedésre a Székelyudvarhelyen román nyelven megjelenő „Román hang az elsőszékelyesített vidéken“ című hetilapot. Ez a lap volt az, amely állandóan dolgozott a székelyek elrománosításáért és amely legdurvábban támadta Magyarországot.

Vegyes bizottság alakult az erdélyi rom. kath. és a román egyház között még fennálló kérdések rendezésére a kormány és az egyház tagjaiból. Magyar részről Gyárfás szenátor és egy főpap tagjai a bizottságnak.

A román igazságügyminiszter elrendelte, hogy az állampolgárságok felülvizsgálatánál nem szabad elutasítani azoknak a kérvényeit, akik a Romániához csatolt vidékeken éltek, amikor az átcsatolás megtörtént és első kérvényüket nem érdemi, hanem alaki okok miatt utasították vissza. Eszerint a magyar népcsoport tagjai közül most sokan kérhetik az állampolgárságot.

A magyar nem olyan ... A Felvidék visszacsatolása idején és azóta is nagy nyugtalanság észlelhető az oláhok körében. Hogyne, hiszen érzik ők is az isteni igazság és a történelmi jóvátevés elkövetkezett idejét.

Csikmegyében egyik városban egy székely úri család szép vil-lájában valami magasabb rangú oláh úr lakik. A ház ura pedig meg, húzódott szerényen az udvar végében levő kis földszintes lakásban- ahol egy kis székely cselédleány szolgálja ki őket. Ezt a kis cselédet fogták el naponta a villa lakói és keresztkérdésekkel igyekeztek ki- csalni, hogy mit hall otthon, mit beszélnek gazdái, mikor jönnek a magyarok. Nap-nap után vallatták a kis lányt, aki megszánta a re- megő oláh uraságokat és a maga esze szerint így vigasztalta:

— Oh mit félnek annyit, ne jajgassanak örökké, mert a ma- gyar nem olyan, mind az oláh... s jönnek hát!

A.

GÓBÉSÁGOK

Ráadás. A csíki székely, amint régen is szokásban volt, községből-községbe menve árulta fazakait. Így jutott el Kézdivásár- helyre. Itt egy órásmester megvásárolta az összes megmaradt legszebb nagy fekete fazakait. A kifizetés az órás lakásán történt. Az órás meg- töltötte a fazakakat ára fejében búzával meg kukoricával, ahogy il- lett s a csíki székely minden fazak után egy-egy kicsike fekete faza- kot vagy csuprot adott rá. Jó vásárt csinált a góbé, hát ő keme is vásárolt egy ingaórát. Amikor kifizette az árát, rámutatott egy kicsi sárga órácskára.

— Adja rá már a nagy órára kigyelmed es ezt a kicsike órács- kát, figyelmezteté a góbé az órát az illő viszonzásra.

— Hogy gondolja kied, hiszen látja-e, hogy ez sárga óra, ez többet ér, mint a kied összes fekete fazaka.

— Rögtön kicserélem valamennyit sárgára, felelé a góbé.

— Azt már nem! ellenzé az órás, csak tartsa meg a sárgáit. Nekem nem kellenek azok, csak a feketék.

— Hát akkor miért ragaszkodik ahhoz a kicsike sárgaórához? kérdi tettetett csudálkozva a góbé.

— Azért, mert az nem agyag, feleli nyomatékkal az órás, ha- nem — arany!

— Vaj' úgy? Vakargatta jobb kezével a bal füle tövét a góbé, lát akkor adja rá azt a kicsike feketét.

Ahol nemes szív dobog. Mózsibá kis fiacskájával haladt a gyergyószentmiklósi országúton. Szembe jő velük a rég nem látott koma. Megállanak az út közepén s midőn diskurálgatának a koma szeme rávetődék a fiúcska nadrájiára s megbotránkozva felkiált:

— Hej Mózsibá, hát ijjen rongyos a ke' fia nadrágja?

— Ez igaz! válaszolt nyugodt meggyőződéssel Mózsibá és hoz- zátev: Rongyos, rongyos, de nemes szív dobog alatta!

Kecskevásár. Csátószegen híres ember volt Cseke András uram, akit minden ember „Bandibá“-nak ismert. Híres volt pedig arról, hogy Csátószegen egyedül csak őkeme tartott kecskéket. Gyönyörű szép, fehér kecskék voltak ezek, csudájára jártak hozzá a szomszéd községbeliek is. Abban az időben, amikor az alábbi beszélgetés tör- tént, Schuller István volt a káplán Csátószegen. Az Oltról jövet, ahol délutánonként fürdeni szokott, a gazda kapuja előtt elhaladván be- tekintett Bandibához, aki éppen fejte a nagy fehér kecskéket.

— Bandibá! Kiált oda a káplán.

— Nos, mi kellene? dörmögte Bandibá.

— Adja nekem azt a kecskét, amelyet éppen mostan fej.

Bandibá letette a sajtárt s keményen így szólt:

— Ezt az egyet — fiam — nem kapod meg!

Csikszentgyörgyi.